

200

152  
L  
3

~~66-9~~  
45

JĀNIS GOLDE  
ZVĒR. ADV. PAL.

200028

66-9  
45

# ABSTRAKTIE DARĪJUMI

R I g ā, 1937. g.

15-1

L. V. B.  
14. 350263

0308072845





# I.

## Abstraktie darījumi.

Darījumus sadala abstraktos un kausalos. Abstraktie darījumi ir tādi, kuņos čausa nav norādīta, bet kausalie darījumi ir tādi, kuņos čausa ir norādīta.

Lai varētu labāki izprast abstrakto darījumu būtību, tad vispirms jānoskaidro čausa jēdziens. Šis jautājums ir viens no strīdīgākiem un nenoskaidrotākiem civiltiesībās.

Gribas izpaudumam ir tikai tad nozīme, ja tas izteikts apzināti. Katrai apzinātai darbībai ir savs cēlonis un mērķis. Katram juridiskam darījumam jābūt savam cēlonim un mērķim. Juridisks darījums nevar būt bez cēloņa un mērķa. Par to strīdus nevarētu būt.<sup>1)</sup> Strīdus ir tikai par to, vai čausa jābūt katrā ziņā darījumos norādītai. Juridiskā nozīmē varētu runāt tikai par darījuma objektīvo mērķi. Darījuma objektīvais mērķis ir tās tiesiskās sekas, kādas tas izšauc. Pirkuma-pārdevuma līgums rada pircējam tiesības prasīt līguma objekta nodošanu un pārdevējam tiesības prasīt pirkuma čenas samaksu. Pircējs uzņemas saistību samaksāt pirkuma čenu, lai dabūtu tiesības prasīt pirkuma objekta nodošanu. Pārdevējs uzņemas saistību nodot līguma objektu, lai dabūtu tiesības prasīt pirkuma čenu. Darījuma objektīvais mērķis ir darījuma čausa.<sup>2)</sup> Kausala darījuma čausa izteic šī darījuma būtību.

Saistību tiesības nedod tādas drošības, kādas dod lietīšķas tiesības. Saistību tiesības nav tik reālas kā lietīšķās tiesības. Lietīšķās tiesības pakļauj tiesību subjekta varai zināmus objektus, par kuņiem viņš var rīkoties un atvairīt citu rīcību. Saistību tiesības nedod tiešu varu par zināmu objektu, bet viņas dod tikai prasījumu uz čitas personas darbību, šī vārda plašākā nozīmē. Saistību tiesību nedro-

<sup>1)</sup> B. Windscheid, Lehrbuch des Pandektenrechts 1900. g., II sēj. 290. I. p. I. zemteksta piezīme; Erdmanis, Saistību tiesības Gredingera tulkojumā 139. I. p.

<sup>2)</sup> Darījumus sadala atlidzības un bezatlīdzības. Pirmos uzņemas saistības pret atlīdzību, bet otros — atlīdzība ir apzināti izslēgta. Sakarā ar to darījuma čausa var arī uzskatīt kā priekšstatu vai vienošanos par atlīdzības jautājumu. „Im allgemeinen Teil, in dem meistens vom dinglichen Vertrag ausgegangen wird, bestimmt man üblicherweise die čausa als Vorstellung oder Abmachungen der Parteien über die Entgeltfragen“. M. Rümelin, Zur Lehre von den Schuldversprechen und Schuldanerkennnissen des BGB. 1905/06., 25. zemteksta piezīme.



šiba var būt procesuālas vai materiālas dabas. Materiālas dabas nedrošības pastāv iekš tam, ka parādniekam trūkst līdzekļu prasības apmierināšanai.

Ceļot prasību pēc kausāla līguma, kreditoriem jāpierāda netikai vienošanās, bet arī causa iestāšanās. Pārdevējam ceļot prasību par pirkuma cenas samaksu ir netikai jāpierāda, ka noslēgts pirkuma-pārdevuma līgums, bet arī, ka pirkuma priekšmets jau nodots. Procesuālas dabas nedrošība izteicas iekš tam, ka neizdodas prasību pierādīt, vai ka prasības pierādīšana prasa ilgāku laiku. Lai novērstu šos procesuālās dabas trūkumus, tad saistību tiesībās pastāv speciāli darījumi. Viņu mērķis ir atvieglināt prasības pierādīšanu. Šādos darījumos causa netiek uzrādīta un kreditoram, reālizējot prasījumu, nav arī jāpierāda causa esamība. Tas tomēr nenozīmē, ka šādos darījumos causa nemaz nebūtu, bet nozīmē tikai to, ka causa nav norādīta un ka kreditoram causa esamība nav jāpierāda. Arī šajos darījumos vajaga būt causa un causa neesamība padara tos par spēkā neesošiem. Šie darījumi satur presumpciju par causa esamību. Šo presumpciju debitors var apgāzt, pierādot, ka causa nepastāv. Šajos darījumos onus probandi tiek pārnesti no kreditora uz debitoru. Šos darījumus sauc par abstraktiem darījumiem. Abstrakti darījumi ir salīdzināmi ar darījumiem ar resolūtiņu nosacījumu. Šo darījumu resolūtiņvais nosacījums — causa neesamība. Abstraktie darījumi ir forma, kuŗos ietērpti dažādi kausālie darījumi. Abstrakto darījumu causa ir kausālais darījums. Abstraktie darījumi paši kā tādi nekādas prasības nerada, bet tikai nodrošina kausālos prasījumus.

## II.

### Abstrakto darījumu mērķi.

Kā jau norādīts, abstrakto darījumu mērķis ir atvieglināt prasību pierādīšanu.

Attiecībā uz to, kāda nozīme ir abstraktiem darījumiem pret trešām personām, t. i. pret tādām personām, kas ieguvušas prasījumus, ir jāizšķir vienkārši abstraktie prasījumi un orderabstraktie prasījumi. Vācu literatūra izšķir trīs abstrakto prasījumu veidus.<sup>3)</sup>

<sup>3)</sup> Mithin gibt es drei Arten abstrakten Forderungen: 1. Die zwischen kausal-verbundenen Parteien bestehende einfache Abstraktheit, welche regelmässig nur eine formelle Ausschaltung einer Kausalrelation



Pirmā gadījumā prasības pāriet uz jaunu kreditoru cesijas ceļā, bet otrā gadījumā ar indosamentu. Cesionars iegūst tikai tās tiesības, kas ir piederējušas cedentam. Debitora stāvoklis ar cesiju nevar pasliktināties. Debitors var celt pret cesionaru visas tās ierunas, kas viņam bijušas pret cedentu līdz denunciācijai. Debitors var celt kompensācijas ierunu pret cesionāru pēc tiem prasījumiem, kas viņam bijuši pret cesionāru denunciācijas brīdī. Pret indosatāru debitors var celt tikai tās ierunas, ar kurām tiek apstrīdēts gribas deklarācijas spēks, bet ierunas ex persona indosantis tikai tajā gadījumā, ja pierādīta indosatāra ļaunticība. Attiecībā uz orderabstraktiem prasījumiem pastāv divas presumpcijas par jaunu debitoram. Pirmā presumpcija attiecas uz darījuma kontrahentiem un pastāv iekš tam, ka tiek uzskatīts, ka darījumam ir causa, kamēr nav pierādīts pretējais. Otrā presumpcija attiecas uz indosatāru un pastāv iekš tam, ka indosatārs tiek uzskatīts par labticīgu prasījuma ieguvēju, kamēr nav pierādīts pretējais. Tiek teikts, ka indosaments pārnesot visas tiesības, kas esot iemiesotas vērtspapīrā, neatkarīgi no indosanta tiesībām un ka tikai izņēmuma gadījumā, t. i. indosatāra ļaunticības gadījumā, varot pret viņu celt visas ierunas, kurās varēja celt pret indosantu. Tomēr no šī izņēmuma jāsecina, ka indosatāru aizsargā tikai presumpcija par viņa labticību. Ja šī presumpcija ir apgāzta, tad viņa stāvoklis ir pielīdzināms abstrakta prasījuma cesionāram. Ja jau indosatārs iegūtu neatkarīgas no indosanta tiesības, tad pret viņu nevarētu celt ierunas ex persona indosantis viņa ļaunticības gadījumā. Orderabstraktie darījumi veicina prasījumu apgrozību.

Abstrakto darījumu iespajds uz kausālām attiecībām ir divejāds. Abstraktos darījumus var radīt in solutum vai arī solvendi causa. Pirmā gadījumā abstraktais darījums iznicina kausālās attiecības, bet otrā gadījumā rada abstrakto prasījumu blakus kausālam prasījumam. Pirmā gadījumā abstraktā darījuma sekas apspriežamas pēc noteikumiem

enthält. 2. Die zwischen kausal-unverbundenen Parteien bestehende Delegationsabstraktheit enthält zwei Unterarten: a) die gewöhnliche Delegationsabstraktheit, auch Delegationsabstraktheit schlechthin genannt, welche sich in einer einmaligen Ausschaltung von mehr als einer Kausalrelation erschöpft; 2) die Orderabstraktheit, welche ermöglicht, dass durch Indosament jedesmal weitere Kausalrelationen ausgeschaltet werden.“ L. Brütt, Die abstrakte Forderung 1908. 62. 1. p.



par novāciju. Novācija atceļ agrāko prasījumu, pārvēršot to jaunā. Tomēr arī novācijas gadījumā nezūd galīgi sakarība starp abstrakto un kausālo prasījumu. Ja novētais prasījums nav bijis spēkā, tad nav spēkā arī novācija. Pretēji Erdmaņa domām (l. c. 587. l. p.), šie noteikumi attiecināmi arī uz abstraktiem darījumiem. Arī novācijas gadījumā debitors var apstrīdēt abstrakto darījumu aiz causa neesamības. Tā, p. p., debitors var apstrīdēt abstrakto darījumu aiz tā iemesla, ka kausālais darījums ir bijis nemorālisks. Novācijas gadījumā kreditori iegūst tiesību realizēt tikai abstrakto prasījumu. Novācija nekad nav presumējama. Animus novandi jābūt noteikti izsacītam vai tam nepārprotami jāizriet no lietas apstākļiem. Šaubu gadījumā tiek pieņemts, ka abstraktais darījums ir ticis radīts solvendi causa. Šaubu gadījumā kreditoram pieder izvēles tiesības realizēt vai nu abstrakto, vai kausālo prasījumu. Strīdīgs ir jautājums, kā kvalificēt šajā gadījumā abstrakta līguma noslēgšanu. Pastāv uzskats, ka šajā gadījumā varētu runāt par kumulatīvo novāciju. Tā saucamos Cvingmaņa spriedumu krājumos abstrakto saistību uzņemšanos apzīmē par nosacītu samaksu (5. sēj. Nr. 802). A. Tuhrs (Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, 1924. g., 417. l. p.) aizrāda, ka šajos gadījumos izceļoties mandatam līdzīgas attiecības starp kreditoru un debitoru. Šajos gadījumos varot runāt par mandatum in rem suam. Tikai debitoram neesot tiesības šādu mandatu atsaukt. Pareizāki šajos gadījumos abstrakto darījumu sekas uz kausālām attiecībām apspriest pēc noteikumiem par rokas ķilu (sal. Sen. spried. Nr. 36/1936. g.).

Realizējot kausālo prasījumu, kreditoram jāizsniedz vai arī jāizsaka gatavība izsniegt abstrakto aktu debitoram. Tomēr šādas izvēles tiesības rodas kreditoram tikai ar abstrakta prasījuma samaksas termiņa iestāšanos. Ar abstrakta darījuma radīšanu tiek suspensēta kausālā prasība. Tiek apturēta viņas izvešanas iespējamība līdz abstrakta prasījuma samaksas termiņa iestāšanos. Ar pēdējā iestāšanos rodas abstrakta prasība, kā arī atdzimst kausālā prasība.

Strīdīgs ir jautājums, vai tratas turētājam jau ar tratas samaksas termiņa iestāšanos rodas tiesība celt prasību pēc kausālām attiecībām, vai šīs tiesības viņam ir tikai tajā gadījumā, kad viņš ievērojis zināmu darbību, tā saucamo vekseltiesisko dilgenciju. Valdošais uzskats Vācijas literā-



tūrā, kā arī tiesu praksē ir, ka ar tratas pieņemšanu tratas turētājam rodas vispirms pienākums izvest vekselprasību. Līdz jautājuma izšķiršanai, vai būtu panākama vekselprasības apmierināšana, kausālā prasība esot suspensēta. Tikai tajā gadījumā, ja ievērota tā saucamā vekseltiesiskā diligencijs no vekselturētāja, esot iespējams celt kausālo prasību. Daži prasa kā vekseļa presentāciju samaksai, tā arī protestēšanu. Citi prasa presentāciju vienmēr, bet protestu tikai tajā gadījumā, ja tas vajadzīgs priekšgājēja interesēs. Ja tratas turētājs nokavējis aizrādītas darbības, tad iznikstot kausālais prasījums (Grinhuts, Wechselrecht, II. sēj. 305. l. p.). Grinhuts paskaidro, ka vekseļa izdošanai esot nosacīti iznīcinošs spēks attiecībā uz kausālo prasību. Kausālā prasība iznikstot, ja vekseļa prasība tiek apmierināta. Tāpat iznikstot kausālā prasība, ja vekselturētājs nav bijis attiecīgi aktīvs vekselprasības realizēšanā. Vācijas tiesas šo uzskatu pamato uz presumēto līgumu par vekselprasības izvešanu. Gan nebūtu noliedzams tas apstākļis, ka tratas turētājs, vai vienkārša vekseļa ar indosamentiem turētājs, neprotestējot vekseli vai tratu var pie zināmiem apstākļiem nodarīt vekselturētājam zaudējumus. Tomēr šis apstākļis varētu dot vekseldebitoram tikai tiesību celt pretprasījumu par zaudējumiem. Vekselis tiek izdots, lai radītu kreditoram lielāku drošību un vieglāku vekselprasības realizēšanas iespējamību. Kreditoram jāgaida tikai līdz vekseļa samaksas termiņa iestāšanās, lai varētu celt prasību pēc kausālām attiecībām. Vekselis ir tikai forma, kuļā ietērti kausālie prasījumi. Ja šī forma iznikst, tad viņā ietērtie prasījumi pašī par sevi neiznikst.

Rimelins (1. c. 67. l. p.) norāda, ka abstrakto darījumu mērķis var būt noteikt attiecības, vai izbeigt strīdus. Tas esot miera izlīgumos, miera izlīgumiem līdzīgos darījumos, pie divpusējās atzīšanas u. t. t. Šos līgumus viņš nosauc par noteikšanas līgumiem. Miera izlīgums tomēr uzskatāms par kausālu, bet ne abstraktu darījumu. Miera izlīgumi raksturojas ar savstarpējo piekāpšanos. Viņos iegūst zināmās tiesības par to, ka atsakās no zināmām strīdīgām tiesībām. Kā ekvivalents par tiesību iegūšanu ir uzskatāma atteikšanās no zināmām tiesībām. Arī pats Rimelins kādā citā vietā atzīst noteikšanas līgumus par kausāliem darījumiem.



Jāpiekrit Rimelinam tajā ziņā, ka pastāv speciāli noteikšanas līgumi. Tomēr noteikšanas līgumi (vai darījumi) ir atšķirami no abstraktiem darījumiem. Abstrakto darījumu līdzība ar noteikšanas darījumiem ir tikai šķietama. Abstraktie darījumi kā tādi nekādus prasījumus nevar radīt. Abstraktiem darījumiem ir tikai procesualtiesiskā nozīme. Noteikšanas darījumiem ir materialtiesiska nozīme. Viņi nesatur presumpcijas. Viņi var paši radīt tiesības, kā arī tās izbeigt galīgi. Abstrakto darījumu mērķis ir tikai nodrošināt tiesības, bet noteikšanas darījumu mērķis noteikt zināmas attiecības starp partiem, vai izbeigt strīdus. Pie noteikšanas līgumiem ir pieskaitāmi: miera izlīgums un norēķins. Miera izlīgums un norēķins ir uzskatāmi par kombinētiem līgumiem: viņi sastāv no atzišanās un atteikšanās līgumiem. Noteikšanas līgumu apstrīdēšanas iespējamības ir daudz mazākas kā abstrakto darījumu. Miera izlīguma mērķis ir izbeigt strīdus, norēķina mērķis noskaidrot galīgi partu attiecības un novērst strīdus iespējamības. Miera izlīgums raksturojas ar to, ka viņa priekšmets ir strīdīgs un netiek savstarpēja piekāpšanās. Par norēķina priekšmetu var būt kā strīdīgi, tā arī bezstrīdīgi prasījumi. Norēķina priekšmetam jā sastāv no vairākiem posteņiem. Pie norēķina prasījumiem nav jābūt savstarpējiem. Parasti ar norēķinu netiek tik daudz noskaidrota prasījumu esamība, kā viņu dzēšana. Bieži vien norēķins noteic, ka visi prasījumi dzēsti. Ar norēķinu var arī noteikt prasījumu esamību. Arī atteikšanās līguma nozīme izteicas attiecību galīgā noskaidrošanā. Sakarā ar to pie atteikšanās nevar atsaukties uz causa neesamību. Šos darījumus var apstrīdēt tikai gribas defektu gadījumā.

### III.

#### Abstrakto darījumu veidi.

Parasti pie abstraktiem darījumiem pieskaita atzišanas līgumu, abstrakto solījumu un norēķinu<sup>4)</sup>.

Vispirms aizrādāms, ka no atzišanas līguma ir atšķirama atzišanās kā vienpusīgs gribas izteikums, tā saucamā ārpustiesas atzišanās. Ārpustiesas atzišanās ir pierādījuma veids un kā tāds pieder procesualām tiesībām.

<sup>4)</sup> Sinaiskis, Osnovi graždanskogo prava, 1931. g. I. sēj. 252. l. p.; Erdmanis 1. c. 142. l. p.; 582 u. s. l. p.



Vācijas civillikumu atsevišķos pantos (780. un 781.) iet runa par abstrakto solījumu un atzišanas līgumu. Tomēr valdošais uzskats Vācijas literatūrā ir, ka pēc būtības nav izšķirības starp šiem abiem institūtiem<sup>5)</sup>. Tādos pašos uzskatos Tuhrs (1. c. 232. l. p.) attiecībā uz Šveices tiesībām<sup>6)</sup>. Nav noliedzams, ka parasti atzīt lieto tajā pašā nozīmē kā apsolīt. Tomēr atzišanas līgumam, šī vārda tiešā nozīmē, ir cita nozīme. Atzišana šī vārda tiešā nozīmē ir patiesīguma apliecinājums, ka parāds jau pastāvējis. Ar atzišanas līgumu tiek padarīts par neapstridamu, ka parāds jau pastāvējis, neatkarīgi no tam, vai tas patiešām ir pastāvējis vai ne. No atzišanas līguma izriet, ka tiek apstiprināts pastāvošais parāds. „Abstraktais solījums rada tiesības, bet atzišanas līgums šī vārda tiešā nozīmē rada tiesības ar atpakālejošu spēku. Jāatšķir atzišanas līgums šī vārda tiešā nozīmē no atzišanas līguma šī vārda pārnestā nozīmē (es teiktu šī vārda parastā nozīmē). Literatūrā atzišanas līgums tiek pielīdzināts procesuālai atzišanai (Bährs) vai arī tiesas spriedumam (Ungers). Tomēr parti nevar radīt darījumus ar tiesas sprieduma spēku, vai arī ar procesuālās atzišanās spēku. Neviens nevar atteikties no tiesībām griezties pie tiesas pārbaudīt lietas patiesos apstākļus. Dzīves vajadzības pietiekoši apmierina pastāvošie kausālie noteikšanas līgumi: miera izlīgums, norēķins un atteikšanās līgums. Kā jau teikts, atzišanas līgums rada tiesības ar atpakālejošu spēku, neatkarīgi no tam, vai tiesības pastāvējušas, vai ne. Darījuma atpakālejošais spēks pamatojās uz fikciju<sup>7)</sup>. Tiek uzskatīts, ka parāds pastāvējis neatkarīgi no tam, vai tas pastāvējis, vai ne. Fikcijas var radīt tikai likums, bet ne partu vienošanās. Atzišanās līgums šī vārda tiešā nozīmē var pastāvēt tikai tad, ja tas tieši paredzēts likumā. Lai gan saistību tiesībās nepastāv numerus clausus, tomēr neregulētie līgumi var pastāvēt tikai likuma paredzētās robežās (Rumelin, 1. c. 83. l. p.). Ja arī ar neregulētiem līgumiem var radīt tiesības, tad tomēr ar to nav teikts, ka varētu radīt ar tiem tiesības ar

<sup>5)</sup> Heck, Grundriss des Schuldrechts 1. c. 338. l. p.

<sup>6)</sup> „Ein Beweismittel für die Schuld wollen, heisst die Schuld wollen, und die Schuld wollen, heisst die Schuld versprechen“ (O. Bähr, Die Anerkennung als Verpflichtungsgrund, 258. l. p.).

<sup>7)</sup> Kā darījums ar atpakālejošu spēku ir uzskatāms apstiprinājums, atskaitot likumos (civ. lik. 2948. p.) paredzētos izņēmumus.



atpakālejošu spēku. Zem atzišanas liguma varētu slēpties liguma pārgrozījums.

Vācu literatūra atzīst atzišanas ligumu kā attiecībā uz Vācijas, tā arī uz Šveices civillikumiem kā darījumus, ar kuriem tiek radītas tiesības, bet ne kā jau pastāvošo parādu apstiprinājumus<sup>8)</sup>. Tādos pašos uzskatos arī Windscheids attiecībā uz „gemeinem Recht“ (1. c. 504. l. p.).

Tas ir quaestio facti, vai atzišanās lietota šī vārda tiešā nozīmē vai viņa pārnestā nozīmē, pie kam šaubu gadījumā pieņemams, ka vārds lietots viņa pārnestā nozīmē. Atzišanās šī vārda tiešā nozīmē pastāv tikai kā noteikšanas darījuma sastāvdaļa.

Par abstraktu darījumu var runāt tikai tajā gadījumā, ja pierādīts, ka debitors uzņēmies saistību neatkarīgi no causa norādīšanas. Tikai rakstiskā forma ir vienīgā garantija par to, ka debitors uzņēmies saistību bez causa norādīšanas. Rakstiska forma ir abstrakta darījuma *conditio sine qua non*. Vācijas civillikumi (780. un 781. p. p.) prasa abstraktiem darījumiem rakstisku formu. Šveices civillikumi (17. p.) gan neprasa abstraktiem darījumiem rakstisku formu, tomēr literatūra pieturas pie uzskata, ka abstraktiem darījumiem jābūt rakstiskiem (Tuhr, 1. c. 233. l. p.).

Kā jau teikts, abstraktiem darījumiem ir procesualtiesiska nozīme. Viņi pārnes onus probandi no kreditora uz debitoru. Ar šiem darījumiem tiek noregulēts onus probandi attiecībā uz darījuma causa. Noteikumi par onus probandi izteicas iekš tam, ka viņi norāda, kam jānes risks nepierādīšanas gadījumā. Prasītājam jāpierāda prasība, t. i. prasītājam jāpierāda tie apstākļi, no kuriem izriet viņa prasība. Prasītājam jāpārlicina tiesa par viņa prasījuma patiesīgumu. Atbildētājam jāpierāda savas ierunas. Partis nes risku par to, ja viņiem neizdotos pierādīt tos apstākļus, par kuriem onus probandi guļ uz viņiem. Noteikumus par riska nešanu var pārgrozīt ar partu vienošanos (Civ. lik. 3869. p., 4076. p. 4. pkt.). Noteikumus par onus probandi sadalīšanu var pārgrozīt ar ligumiem. Onus probandi ir sadalīts starp prāvniekiem vispirms viņu pašu ietere-

<sup>8)</sup> „Unter Schuldbekennntnis ist hier nicht die Anerkennung einer als schon bestehend gedachten Schuld zu verstehen, sondern wie im BGB. eine Willenserklärung, durch welche eine Schuld begründet werden soll.“ (Tuhr, 1. c. 231. l. p.).



sēs<sup>9)</sup>. Aiz šiem iemesliem jāatzīst, ka abstraktie darījumi ir saistoši arī tajā gadījumā, ja likumā viņi nav tieši paredzēti. Partu vienošanās rada tiesības neatkarīgi no causa norādīšanas. Par abstraktiem darījumiem var runāt tikai tajā gadījumā, ja noskaidrots, ka debitors uzņēmies saistību bez causa norādīšanas. Causa nepievešana var norādīt uz darījuma abstrakto raksturu, bet viņa katrā ziņā nenorāda uz darījuma abstrakto raksturu.

#### IV.

### Parādnieka aizstāvēšanas iespējamības.

Pret abstraktām prasībām parādnieks var celt ierunas par gribas defektiem, kā arī atsaukties uz prasījumu iznīcinošiem apstākļiem. Bez tam, pēc viena uzskata, parādnieks var aizstāvēties pret abstraktām prasībām, pierādot causa neesamību, bet pēc otrā uzskata viņš var aizstāvēties saskaņā ar noteikumiem par netaisno iedzīvošanos. „... der Gläubiger kann seine Forderung nicht durchsetzen, wenn es dem Schuldner gelingt, die Grundlosigkeit seiner Verpflichtung darzulegen. Ueber die rechtliche Beschaffenheit dieser Entkräftung des abstrakten Schuldscheins kann es zwei Ansichten geben. Die Differenz ist praktisch von geringer Bedeutung, aber wichtig für das richtige Verständnis des Gesetzes. Das französische Recht verlangt grundsätzlich für den Bestand einer Forderung einen Rechtsgrund und lässt einen abstrakten Schuldschein nur als vorläufigen Beweis gelten, welcher vom Schuldner durch Gegenbeweis der Grundlosigkeit widerlegt werden kann;... ist der Gegenbeweis geführt, so erweist sich die Forderung als nicht bestehend. . . Auf einem anderen Standpunkt steht das gemeine Recht in seinem letzten Entwicklungsstadium und das BGB. Der abstrakte Schuldschein ist nicht nur Beweismittel, sondern Entstehungsgrund einer Forderung. Sie entsteht auch dann, wenn es an einem Rechtsgrund fehlt. Daraus ergibt sich, wie bei anderen abstrakten Zuwendungen, eine ungerechtfertigte Bereicherung des Gläubigers, welche vermittelt eines Bereicherungsanspruchs auszugleichen ist. . . Dem Rückerstattungsanspruch entspricht eine Einrede. . .“ (Tuhrs 1. c. 233. l. p.).

<sup>9)</sup> Nolkens, Ustav graždanskago sudoproizvodstva, II. sēj. 374. l. p. un tur citētie Krievijas Senata spriedumi; Isačenko, Graždanskij process. II. sēj. 64. l. p.; augstāk norādītos spriedumos Krievijas senats gājis vēl tālāk, atļaujot ar līgumiem noteikt pierādīšanas līdzekļus par zināmiem apstākļiem.



Nepareizas ir Tuhra domas, ka šo uzskatu atšķirība praktiskā ziņā ir ļoti maza. Pēc pirmā uzskata parādnieka aizstāvēšanās iespējamības ir daudz lielākas nekā pēc otrā. Otrā gadījumā parādnieka aizstāvēšanās iespējamības ir atkarīgas no tam, kādi ir noteikumi par netaisno iedzīvošanos. Pēc Latvijas un citām tiesībām *condictio indebiti* tiek pielaista tikai maldības gadījumā, pie kam *error juris semper nocet*. Pēc Vācijas tiesībām *condictio indebiti* ir izslēgta, ja parādnieks zināms par parāda neesamību, izdarījis maksājumus. Kā juridiskās, tā faktiskās maldības gadījumā tiek pielaista *condictio indebiti*. *Condictio indebiti* ir izslēgta, ja parāds samaksāts pirms termiņa. Arī Tuhrs (1. c. 234. l. p.) attiecībā uz Šveices tiesībām norāda, ka saskaņā ar noteikumiem par netaisno iedzīvošanos, parādnieks nevarot atsaukties uz causa neesamību, ja viņš uzņemoties abstrakto saistību nav bijis maldībā par to, ka kausālais prasījums nepastāv. Uz šo uzskatu atšķirību praktiskā ziņā norāda kāds kases krievu senata praksē, kas apskatīts no Hasmana Tieslietu Ministrijas vēstnesi Nr. 3 1896. g. 332 u. sek. l. p. Kāds Hofmanis apņēmis samaksāt 500 rbļ. Tiesā Hofmanis aizstāvējies ar to, ka viņš šo abstrakto solījumu uzņēmis aiz maldības. Tiesa prasību apmierinājusi, jo saskaņā ar civ. lik. 3686. p. *error juris semper nocet*. Senats atsaucoties uz civ. lik. 3686. p. nulitātes sūdzību atstājis bez ievēribas. Senats nav ņēmis vērā, ka solījumu izdarīt maksājumu varētu pielīdzināt samaksai tikai tajā gadījumā, ja solījums būtu dots in solutum, t. i. ja tas būtu dots ar nolūku dzēst agrāko saistību, bet ne arī tajā gadījumā, ja tas būtu dots *solvendi causa*. Par izpildījumu civ. lik. 3686. p. nozīmē varētu runāt tikai tajā gadījumā, ja ar solījuma došanu būtu notikusi agrākās saistības novācija, kas nekad nav presumējama (Cik. lik. 3586. p.). Konstrukcija par abstrakto prasījumu apstrīdēšanu saskaņā ar noteikumiem par netaisno iedzīvošanos ir mākslota. Šis uzskats sarežģī mācību par *res judicata* un mācību par prasības pamatu grozīšanu. Viņa arī neapmierina dzīves vajadzības. Vācijas literatūrā pastāv strīdus par to, vai atsaukšanās uz netaisno iedzīvošanos ir parādnieka vienīgā aizstāvēšanās iespēja. Staubs pielaiž, ka parādnieks varētu atsaukties uz to, ka kreditors ļaunprātīgi realizē savas formālās tiesības nesaskanīgi ar materiālām tiesībām. Valdošais uzskats tomēr noliedz celt parādnie-



kam šādu exceptio doli generalis. (Brütt 1. c. 121. 1. p. un Rümelin 1. c. 212. 1. p.).

Abstraktais darījums gan rada prasījumus bez causa norādīšanas, bet pierādot causa neesamību šis prasījums zaudē savu spēku. Abstraktais darījums satur presumpciju par causa esamību, ko kreditors var apgāzt. Debitors var aizstāvēties ar to, ka formālais prasījums nesaskan ar materiālo prasījumu. Abstraktos darījumus varētu salīdzināt ar darījumiem ar resolūtiivu nosacījumu.

## V.

### Abstraktie darījumi pēc Latvijas civillikumiem.

Valdošais uzskats, kā literatūrā, tā arī tiesu praksē ir, ka pēc Latvijas civillikumiem pastāv abstraktie darījumi<sup>10</sup>).

B. Klots atrod, ka Latvijas civillikumi aizliedzot abstraktos darījumus. Savu uzskatu Klots pamato galvenām kārtām uz Civ. lik. 3701. p. 3. pkt. vēsturisko iztulkošanu. Kreditoram jāpierādot parāda esamība, ja tiekot atprasīts dokuments, kuŗā nav norādīts saistības tiesiskais pamats. Tajā laikā, kad sastādīti Latvijas civillikumi, abstraktie darījumi esot bijuši maz pazīstami.

Šim uzskatam nevar piekrist. Klots nav pierādījis un arī nekad nevarēs pierādīt, ka viņa citētais Gliks, Milenbruchs un citi izsaka to pašu, ko civ. lik. 3701. p. 3. pkt. Saksijas civillikumi, kuŗi ir sastādīti pirms mūsu civillikumiem, saturēja noteikumus par abstraktiem līgumiem (1397—1401. p. p.). Arī romiešu tiesībās, uz kuŗām atsaucas Klots, pastāvējis strids par to, vai abstraktie līgumi ir saistoši (Windscheid's 1. c. 773, lp. 2. zemteksta piezīme).

Civ. lik. 3680. p. nosaka, kas bez likumīga pamata un tikai maldīgi uzskatīdams to par savu pienākumu, kautko izdara vai apsola izdarīt otram par labu, tas var prasīt vai nu, lai atdod tādu izpildījumu, vai lai atsvabina viņu no dotā solījuma. Civ. lik. 3696. p. nosaka, ka ja dots apsoliījums, tad atprasījuma priekšmets vērsts uz atsvabinājumu no apsoliījuma. Civ. lik. 3680. p. runā par tādām tiesībām, no kuŗām var atsvabināties, ja tām trūkst likumīga pamata... Atsvabināties var no šādām saistībām, ceļot atprasījuma prasību, *condictio indebiti*. Kamēr nav celta con-

<sup>10</sup>) Tuvāki norādījumi šajā jautājumā atrodami B. Klotā darbā „Abstrakte Schuldversprechen.“ Rīgasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft, 1934/1935. 75. un sek. lpp.



dictio indebiti, tikmēr šīs saistības pastāv, neskatoties uz to, ka šīm saistībām trūkst causa. Taisni abstraktās saistības ir tādas saistības, kuŗas pastāv arī bez causa esamības, kamēr viņas nav atspēkotas ar kondikcijām. Ja kausālā saistībā trūkst causa, tad šī saistība ir pati par sevi nederīga un tādēļ arī nav vajadzīgs to atspēkot ar kondikcijām<sup>11)</sup>.

Tā tad civ. lik. principā atzīst abstraktas saistības. Pretrunas starp likuma pantiem nav pieņemamas. Nav pieņemams, ka tas, ko viens pants atļautu, to otrs pants noliegtu. Priekšroka dodama tādām iztulkojumam, kas piedotu pantiem pareizāku izpratni. Civ. lik. 3680. p. ir uzskatāms par vispārējo normu un 3701. p. kā izņēmuma norma un kā tāda iztulkojuma sašaurinoši. Arī Girgens (Dorpater Zeitschrift für Rechtswissenschaft VII. sēj. 193. un sek. lpp.) atzīst, ka civ. lik. 3701. p. būtu iztulkojams sašaurinoši, ja civ. lik. būtu vispārējais noteikums, kas paredzētu abstraktās saistības. Girgens nav ņēmis vērā, ka civ. lik. 3680. p. taisni izteic vispārējo noteikumu, ka pastāv abstraktās saistības. 3701. p. 3. pkt. ir iztulkojams sakarā ar 3106. p. Pēdējais pants paredz tādus līgumus, kuŗu mērķis ir radīt prasījuma tiesības, bet nemin tādus līgumus, kuŗu mērķis ir radīt prasījumus ar atpakaļejošu spēku. Kā jau teikts, atzišanas līgums šī vārda tiešā nozīmē rada prasījumus ar atpakaļejošu spēku. Par civ. lik. 3701. p. 3. pkt. minētiem parāda dokumentiem uzskatāmi tādi dokumenti, kas satur atzišanu šī vārda tiešā nozīmē. 3701. p. 3. pkt. attiecas uz dokumentiem, kuŗos tiek atzītas jau pastāvošas tiesības, t. i. tiek radīti prasījumi ar atpakaļejošu spēku. Civ. lik. tikai nepielaiž tādus darījumus, kas rada tiesības ar atpakaļejošu spēku un tiesas spriedumam līdzīgu spēku. Ja atzišana lietāta tādā pašā nozīmē

<sup>11)</sup> „Fast immer handelt es sich in diesen Fällen um abstrakte Geschäfte; denn das kausale Geschäft ist bei mangelnder oder mangelhafter Kausa unwirksam, zieht also keine Rechtsfolgen nach sich, die durch conditio beseitigt werden müssen. Enneccerus, Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts, 1923. g. I. sēj. 620. lpp. 4. zemteksta piezīme. Erdmanis paskaidro, ka par likumīgu pamatu civ. lik. 3680 p. nozīmē esot uzskatāmas pašas tiesības, bet ne apsoliģuma devēja motīvs kā pie konkrētām (abstraktām) saistībām (Bukovska koment. pie civ. lik. 3680. p. sub. a). Tā tad arī Erdmanis un Bukovskis atzīst, ka civ. lik. 3680. p. iet runa par abstraktām saistībām, bet viņi tikai netaisa tālāko secinājumu, ka no šī panta izriet vispārējais noteikums, ka pēc civillikumiem pastāv abstrakte darījumi.



kā apsoliņums, t. i. ja ar viņu tiek tikai radītas tiesības, tad tādām līgumam ir saistošs spēks, kaut arī saistības pamats nebūtu norādīts. Vai atzišana tikusi lietota viņas tiešā nozīmē, vai viņa lietota pārnestā nozīmē, tas ir quaestio facti jautājums, pie kam šaubu gadījumā pieņemama šī vārda pārnestā nozīme. 3701. p. 3. pkt. neattiecas uz tādām dokumentiem, kas satur apsoliņumu vai atzišanu šī vārda pārnestā nozīmē, kaut arī saistības pamats nebūtu norādīts.

Nostājoties uz Klota viedokļa, tomēr iznāktu, ka Latvijas civillikumī atļautu mutiskos abstraktos darījumus, jo civ. lik. 3701. p. 3. pkt. runā tikai par parādu dokumentiem; viss, kas nav aizliegts, tas uzskatāms par atļautu.

Klots nav ņēmis vērā, ka 3701. p. atrodas nodaļā ar nosaukumu spēkā neesoša parāda izpildījuma atprasījums. 3680. un 3686. p. p. pielīdzina apsoliņumu samaksai. Tā tad civ. lik. 3701. p. attiecas tikai uz tādām saistībām, ar kuŗu uzņemšanu tiek novētas agrākās saistības. Uz pārējām saistībām šis pants nevar attiekties. Sistēmiskā iztulkošana neatļauj 3701. p. 3. pkt. iztulkot tādejādi, kā to dara Klots. Likums jāiztulko pēc viņa istās izpratnes. Likumu nevar iztulkot tā, ka tas paliktu bez kautkādas izpratnes. Ar to tomēr nav teikts, ka likums iztulkojams pēc subjektīvi izjustās materiālās taisnības, kas tik bieži tiek praktizēts zemākās instancēs. Sava darba beigās Klots atzīst, ka abstraktās saistības tomēr esot saistības un ja tās samaksātas, tad *condictio indebiti* gadījumā debitoram jāpierādot, ka saistība nav pastāvējusi. Nav arī saprotams, kāpēc pēc Klota uzskata varētu būt abstrakti hipotekāriskie prasījumi. Saskaņā ar civ. lik. 3106. p. katrs līgums ir saistošs neatkarīgi no tā, vai *causa* būtu norādīta vai nē.

Latvijas Senāta prakse attiecībā uz civ. lik. 3701. p. 3. pkt. iztulkošanu ir nenoteikta. Savā spriedumā 1927. g. Nr. 7. Senāts paskaidrojis, „Tiesu Palāta varēja attiecībā uz parāda zīmi par 200.000 rubļiem, kuŗa izdota bez tās pamata (*causa*) apzīmēšanas, t. i. kuŗa atzīstama par abstraktu parādu zīmi, uzlikt taisni prasītājam par pienākumu, saskaņā ar priv. lik. 3701. p. 3. pkt., pierādīt, ka pret šādu pārāda zīmi faktiski tikusi parakstītājam izsniegta attiecīga valūta“. Tā paša gada sprieduma Nr. 163. Senāts 3701. p. 3. pkt. iztulkojis citādi. „Prasības pamata liktais saistības raksts ir abstrakts raksts, pret kuŗu attiecībā pret prasītāju



bija ceļama un tika celta bezvalūtas ieruna (Priv. lik. 3701. p. 3. pkt.)". Beidzot, 1933. g. spr. Nr. 18 (K. un V IX/472. I. p.) Senāts paskaidrojis: „Tiesu Palāta runā stāvošu parādzīmi nepareizi pielīdzina civ. lik. 3701. p. 3. pkt. minētam dokumentam, jo konkrētā parādzīme satur netikvien parāda konstatējumu, bet arī solījumu maksāt, kāds solījums pats par sevi ir pietiekošs causa debendi prasījuma tiesībai“. Acīmredzot, Latvijas Senāts šajā spriedumā ir vadījies no Francijas tiesu prakses un literatūras („Ausserdem enthalte das Zahlungsversprechen doch selbst ein Schuldanerkennnis und somit auch eine genügende causa“. Fritz Klingmüller, Das Schuldversprechen und Schuldanerkennnis 40. lpp. un tur citētā literatūra). Tomēr pēc franču literatūras arī atzišanās tiek uzskatīta kā saistības causa (Klingmüller I. c. 39. lpp.). Saistību tomēr nevarētu identificēt ar viņas causa. Ja minētā Senāta spriedumā ietu runa par atzišanas līgumu šī vārda tiešā nozīmē, tad atkristu Klota iebildumi, ka neesot pēc būtības izšķirības starp atzišanas līgumu un abstrakto apsolutumu.

Par abstraktu darījumu pēc mūsu civillikumiem ir uzskatāms abstraktais solījums. Abstraktam solījumam jābūt rakstiski dotam. Tikai rakstiska forma ir vienīgā garantija par to, ka radīts prasījums bez causa norādīšanas. Causa nepieņemšana var norādīt uz darījuma abstrakto raksturu, bet tas tomēr nenozīmē, ka darījumam jābūt katrā ziņā abstraktam. Tas ir quaestio facti, vai darījums ir uzskatāms par abstraktu vai ne (K. un V. IX. 473. lpp.). Tādēļ arī vekseli, kam trūkst vekseļa rekvizītu var atzīt atkarībā no konkrētiem apstākļiem par abstraktu civiltiesisku saistības rakstu. Nevarētu piedot vispārējo nozīmi Latvijas Senāta paskaidrojumam: „vекselis, kuŗam aiz formāliem defektiem nav veksel spēka, nekad nav pats par sevi uzskatāms par parāda zīmi un nevar būt pats par sevi par parāda pierādījumu“ (1931. g. 828). Latvijas vekselu nolikums gan neparedz, ka vekselis, kas zaudējis vekseļa spēku, varētu pārvērsties par parāda zīmi, bet ar to tomēr nav izslēgta iespēja, dokumentu, kam trūkst vekseļa rekvizītu, uzskatīt par civiltiesisku saistības rakstu. Jāņem vērā, ka var būt divējādi gadījumi: dokuments zaudējis vēlāk veksel spēku un dokumentam jau no paša sākuma trūkuši kādi vekseļa rekvizīti. Pirmā gadījumā vekselis vēlāk nevarētu pārvērsties par civiltiesisku saistības rakstu. Vekselis, kas



zaudējis vekselspēku noilguma dēļ, nevar pārvērsties par parāda zīmi. Otrā gadījumā vekselim trūkst kādi vekseļa rekvisiti un viņu jau no viņa sastādīšanas atkarībā no konkrētiem apstākļiem var uzskatīt par civiltiesisku saistības rakstu. Otrā gadījumā jāiziet no partu hipotētiskas gribas, ja viņi būtu zinājuši vekseļa rekvisita trūkumus.

Atzišanas līguma šī vārda tiešā nozīmē mūsu civillikumi nepazīst. Zem tā var slēpties abstraktais solījums vai arī līguma pārgrozījums. Tā, piemēram, atzīstot, ka jāmaksā lielāka summa nekā pēc slēgtā līguma nācās, tad šāda atzišana atkarībā no konkrētiem apstākļiem var nodibināt līguma pārgrozījumu. Tāpat bieži vien zem atzišanas līguma vār slēpties miera izlīgums vai norēķins. Tā saucamos Cvingmaņa sprieduma krājumos bieži vien iet runa par atzišanas līgumiem. Tomēr no spriedumos attēlotiem apstākļiem izriet, ka zem devēta atzišanas līguma slēpjas citi līgumi. Tā sprieduma Nr. 1298, septītā sējumā iet runa par atzišanas līgumu, tomēr no tajā attēlotiem apstākļiem izriet, ka bijusi darišana ar miera izlīgumu. Atzišanas līgums ietilpst miera izlīgumā un norēķinā kā to sastāvdaļa.

Parādnieks pret abstraktām civiltiesiskām prasībām var celt ierunas, kas izriet no gribas defektiem, tiesību iznīcinošiem apstākļiem, un bez tam var celt ierunas, kas izriet no partu kausālām attiecībām. Šajā ziņā Latvijas Senāts paskaidrojis: „prasības pamatā liktais saistības raksts ir abstrakts, pret kuju attiecībā uz prasītāju bija ceļama un tika celta bezvalūtas ieruna (Priv. lik. 3701. p. 3. pkt.)“

Par cesionāru debitors var celt visas ierunas, kas tam bijušas pret cedentu līdz denunciācijai. Tikai blanko cesijas gadījumā debitors nevar celt pret cesionāru tās ierunas, kas viņam bijušas pret personām, par kužām nav atzīmēts uz saistības raksta.

## VI.

### Vekselparādnieka aizstāvēšanās iespējamības.

Vekselsaistība izceļas ar vekseļa izdošanu (Vekselju nolikuma 27. p.).

Vekselatbildīgā persona var aizstāvēties ar ierunām, kas izriet no vekselnolikuma noteikumiem, kā arī ar ierunām, kas izriet no viņas tiešām attiecībām ar vekselturētāju (Vekselju nolikuma 33. p.). Vekselprasījums gan izce-



las ar vekseļa izdošanu, neatkarīgi no tā causa, bet vekselatbildīgā persona var šo prasījumu apstrīdēt, pierādot, ka tas nesaskan ar partu materiālām attiecībām. Vekselprasījuma nozīme inter partes ir tikai procesuāltiesiska. Vekselprasījums inter partes atšķiras no kausālā prasījuma ar to, ka onus probandi attiecībā uz causa ir pārņemts no kreditora uz debitoru. Nevis kreditoram jāpierāda causa esamība, bet debitoram jāpierāda causa neesamība. Tikai vekselprasījumam nonākot trešo labticīgo personu rokās, izzūd sakarība starp vekselprasījumu un viņa causa.

Sakarā ar teikto ir atzīstams par nepareizu Latvijas Senāta kriminālās departamenta paskaidrojums: „Vekseļa saistība ir abstrakta rakstura pēc sava pamatojuma un ir irrelevanti, vai un kāds līgums guļ vekselisaistības izdošanas pamatā. . . vekseļa izdošanas iemesls (causa) ir irrelevants“. (1926. g. Nr. 139). Inter partes vekselatbildīgā persona var apstrīdēt vekselprasījumu, pierādot causa neesamību.

Neprecīzs ir arī Senāta paskaidrojums, ka „vekselis gan ir abstrakts akts, bet tam ir nozīme tikai cik tālu lieta grozās ap strīdu starp vekseldevēju un indosatāru, ar kuru vekseldevējs neatrodas tiešās juridiskās attiecībās. Vekseldevējam uz vekselnolikuma 33. p. pamata ir tiesība celt iebildumus aiz viņa tiesām attiecībām pret vekselturētāju“ (CKD. 30/1118). Arī inter partes vekselprasījums ir abstrakts. Vekselkreditoram inter partes nav jāpierāda prasījuma causa. Vekselprasījumam nonākot trešo labticīgo personu rokās, to varētu apzīmēt par bezkausālu jeb absolūti abstraktu.

Pārpratumus ir radījis Senāta civ. kas. dep. paskaidrojums: „Bezvalūtība nozīmē tikai to, ka vekseldevējs nav saņēmis to summu, kuru viņš apņēmis maksāt pret vekseli; . . . vekselis ir akts, kas satur sevī vekseldevēja apliecinātu saistību, samaksāt vekselņēmējam vekseli aprādīto summu neatkarīgi no iepriekšējām norunām starp vekseldevēju un vekselņēmēju. Ja tādēļ valūtas jautājums vispār nekrit svarā pie vekseltiesības izcelšanās, tad arī nav nozīmes tam, ka valūta tikusi saņemta; tādēļ vekselisaistības spēks netiktu aizkarts arī ar valūtas nesāņemšanu“ (1927/726.). Citētā spriedumā zem „valūtas“ saprot to pašu, ko apzīmē parasti ar vārdu causa un proti: vienošanos vai priekšā stādīšanos par atlīdzības jautājumu. Ja arī



vekselprasījums izceļas neatkarīgi no causa, t. i. neatkarīgi no pretekvivalenta saņemšanas, tad tomēr tas nenozīmē, ka vekselprasījumu nevar apstrīdēt tādēļ, ka tas ir bez causa, t. i. bez pretekvivalenta. Vekseļu nolik. 33. p. dod vekselatbildīgajai personai tiesības celt ierunas, kas izriet no viņa tiešām attiecībām ar vekselkreditoru. Kamēr šāda ieruna nav pierādīta, tikmēr vekselprasījums pastāv. Pierādot šo ierunu, vekselprasījums iznīkst. Bez causa norādīšanas vekselprasījums izceļas, bet pierādot causa neesamību, tas iznīkst. Vēlāk Senāts bijis spiests atzīt, ka augšā citētais spriedums nebūtu saprotams tā, ka tas noliegtu bezvalūtas ierunu (K. un V. XII/546 1. p.).

Ierunas, kas izriet no parta tiešām attiecībām, var kvalificēt kā exceptio doli, t. i., ka vekselkreditors izlieto savas formālas tiesības ļaunprātīgi.

Vekseltiesiskās ierunas sadalās in rem un in personam, Pirmās ierunas ir absolūtas; viņas vērsamas pret katru vekselturētāju. Otrās ierunas ir relatīva rakstura; viņas ceļamas tikai pret zināmām personām.

Pie ierunām in rem pieder:

- D) ierunas, kas iznīcina vekseldeklarācijas spēku:
  - 1) ieruna par vekseldarbības spējas trūkumu,
  - 2) ieruna par gribas defektiem (viltus, spaidi un maldīšanās), pie kam gribas defektiem jāattiecas uz vekseļa izrakstīšanu. Gribas defekti attiecībā uz vekseļa izdošanu ir ierunas in personam,
  - 3) ieruna par pilnvarojuma trūkumu,
  - 4) ieruna par vekselparaksta, kā arī par vekselteksta viltojumu; pie šādām ierunām pieskaitāma arī ieruna par to, ka vekseļa termiņš ticis pēc vekseļa parakstīšanas pārļabots, kaut arī par pārļabojumu virs paraksta ticis atrunāts (K. u. V. X 5691. p.).
- II) ierunas, kas izriet no vekseļa satura un formas; šīm ierunām jābūt redzamām no paša vekseļa. Pie šādām ierunām pieder ieruna par noilgumu, samaksu, pārtrauktu indosamentu rindu.

Pie ierunām in personam pieder:

- I — ierunas, kas izriet no prasījumu iznīcinošiem apstākļiem: prasījums ticis samaksāts (bet samaksa nav redzama no vekseļa), prasījums ticis atlaists,



noticis miera izlīgums, prasījums izbeidzies ar konfusiju, kompensācijas ieruna, prasījums ticis novēts (vekselis ticis apmainīts ar jauniem vekseliem).

Pie augstāk minētām ierunām pieder arī prolongācijas ieruna, t. i. ieruna par to, ka vekseļa samaksāšanas laiks ir ticis atlikts.

II. — ierunas, kas izriet no darījumiem, uz kuņu pamata vekselis izdots: darījums ir neesošs kā nemorālais vai pretlikumīgs; darījums ir ticis atcelts (saskaņā ar partu vienošanos vai uz likuma pamata); darījums nav ticis izpildīts, vai nav ticis attiecīgi izpildīts; darījuma objektam ir bijuši tiesiski vai faktiski trūkumi (ieruna par attiesājumu, exceptio redhibitoria seu quanti minoris); darījums nav noticis (drošības vekseļi: vekselis izdots, lai nodrošinātu nākamos prasījumus); darījums ir bijis suspensīvi nosacīts un nosacījums nav iestājies; darījums bijis resolutīvi nosacīts un resolutīvais nosacījums iestājies; pie augstāk norādītām ierunām pieskaita arī bezvalūtas ierunu<sup>12)</sup>. Vekselīgumam ir bijis simulēts vai fiduciārs raksturs; zem vekselīguma var slēpties galvojuma, vai garantijas līgums, vai iekļāšanās līgums. Bieži vien vekselus izdod tikai tajā nolūkā un ar tādu norunu, lai uzņemtos atbildību tikai trešo personu priekšā, bet ne vekselņēmēja priekšā. Inter partes šādi gadījumi apspriežami pēc noteikumiem par galvojuma līgumiem (ja parāds vekseļa izdošanas laikā pastāvējis) vai garantijas līgumiem, (ja parāds vekseļa izdošanas laikā nav pastāvējis). Pie šādām ierunām pieder arī ieruna par to, ja indosamentam ir bijis fiduciārs raksturs. Zem indosamenta var slēpties prokurindosaments. Vekselis nodots tikai diskontēšanai vai piedziņai. Praksē bieži nāk priekšā gadījumi, kad zem indosamenta slēpjas galvojums vai garantijas līgums. Indosaments tiek saistīts tikai tajā nolūkā, lai veicinātu vekseļa cirkulācijas un kredītpējas.

III. — Exceptio rei iudicatae seu rei transactae:

Šo ierunu var celt arī tajā gadījumā, ja par kausālām attiecībām taisīts galīgs spriedums, jo kā abstraktai, tā arī

<sup>12)</sup> Bezvalūtība pēc Senāta paskaidrojuma nozīmējot, ka pret vekseli nav saņemts pretekvalents (K. un V. XII 307. 1. p.). Tomēr šāds apzīmējums arī nav precīzs, jo ar vekseliem var nodrošināt prasījumus, kuņi izriet no dāvinājuma līguma. Labāki būtu no šī apzīmējuma izvairoties viņa nenoteiktības dēļ.



kausālai prasībai ir viens un tas pats pamats un proti: kausālais darījums. Abstraktais darījums ir tikai forma, kuŗā ietērpts kausālais darījums. Tāpat kā samaksājot kausālo prasījumu tiek dzēsts arī abstraktais prasījums, tā arī noraidot kausālo prasījumu, tiek arī iznīcināts abstraktais prasījums.

Sakarā ar teikto, vekseldebitoram ir arī tiesības celt exceptio litis pendentis, ja par kausālām attiecībām celta prasība.

IV. — Ieruna par to, ka vekselblanka aizpildīta pretēji norunām.

V. — Ieruna par to, ka trešā persona ir ļaunticīga, t. i. viņa zinājusi tādus faktus, kas dod vekselatbildīgai personai tiesību celt ierunas pret vekselturētāja priekšgājējiem. Labticībai jābūt tikai vekseliegūšanas laikā. Vēlākai ļaunai ticībai nebūtu nozīmes. (Kaminka, Ustav o veks. 1928. g. 87. lpp.) „Pie . . . tiešām, uz parādnieka attiecībām pret vekselturētāju pamatotām ierunām pieder aizrādījums uz vekselturētāja ļauno ticību; šī pēdējā no civiltiesiskā viedokļa — izteicas netikvien ļaunā nodomā (dolus), bet arī rupjā nolaidībā, un proti, netikvien tiešā zināšanā par apstākļiem, kuŗi paši par sevi jau izslēgtu vekselturētāja prasības tiesības, bet arī tāda nezināšana par minētiem apstākļiem, kas izskaidrojama vienīgi ar rupju nolaidību (nolaidīga nezināšana); no civiltiesiskā viedokļa dolus pielīdzināms culpa lata (skat. L. c. 3297. p.);“ (Sen. spr. 1931/1182). Šāds spriedums nesaskan ar vekselu nolikuma 24. p. tiešo izpratni.

Pēc Vācijas tiesu prakses, lai uzskatītu vekselturētāju par ļaunticīgu, netikai jānodibina, ka viņš ir zinājis par priekšgājēju ļauno ticību, bet arī jānodibina, ka viņš ir ieguvis vekseli ar nolūku atņemt vekseldebitoram tiesību celt ierunas (Kaminka, 1. s. 379. lpp.). Kā liekas, šim uzskatam piekrīt arī Kaminka. Tomēr šāds uzskats nesaskan ar Vekselu nolikuma 24. un 33. pantiem. Par labticīgu vekselturētāju tiek uzskatīts tas, kas nav zinājis par vekseļa trūkumiem. Tā tad par ļaunticīgu tiek uzskatīts tas, kas zinājis par vekseļa trūkumiem. Vekselnolikums neprasa kā ļauntības rekvizītu tiešo nolūku (dolus directus). Praksē



būtu grūti norobežot gadījumus, kad vekselturētājs, iegūstot vekseli, zinājis par trūkumiem, un kad vekselturētājs, iegūvis vekseli ar nolūku, lai atņemtu vekseldebitoram iespēju celt ierunas.

Uz vekselnolikuma 33. p. var atsaukties katra vekselatbildīga persona, kas atrodas tiešās attiecībās ar vekselturētāju, bet ne tikai vekseldevējs pret vekselņēmēju. Ierunas in personam var celt arī indosants pret indosatāru.

Par trešo personu nav uzskatāms vekselturētājs, kas ieguvis vekseli universālās sukcesijas ceļā vai ar cesiju. Pret tādu vekselturētāju var celt visas ierunas, kuŗas varēja celt pret viņa tiesību devēju.



## T ē z e s.

1. Abstrakto darījumu nozīme ir tikai procesuāltiesiska: kreditoram nav jāpierāda causa, bet debitors var pierādīt causa neesamību.
2. Orderabstraktam prasījumam ar indosamentu nonākot trešo labticīgo personu rokās, izzūd sakarība starp abstrakto prasījumu un tā causa.
3. Civ. lik. 3680. p. paredz abstrakto solījumu.
4. Civ. lik. 3701. p. 3. pkt, attiecas uz dokumentiem, kuŗi satur atzīšanas līgumu šī vārda tiešā nozīmē.



1071



18 6. JAN. 1937



LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA



0305072545



